

Кхетора каъхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт доккхий декхараш. Керттерча дакъе уж да хьалкхувш йоагла тлехье эздел долаш, глулакхаца, нахаца товш, лимерза, ший моттиг длалаца ховш, Даъхе а, къам а, дезал а лоархлаш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькъахьа къахьегаш, дийша, лилман лардаш ломаяь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр. Вахар дегладоагла лилма, техника, культура дегладарца. Царга хьежжа хила беза дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам члоаг1баро дладех хьехархошкара дешархой теркам тлабахийта дезар – дукхаг1а долча дакъе шоашка уйла яйтар, лилман лардаш тохкаш болх байтар, ломадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш. Наьна мотт ломабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам деглабоалабара, х1ана аьлча, мотт ломабарца кхетаю мета хозал, из б1аьхий хилар, кхыча къамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, ломадаьчох ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьакъоастадеш, цунна теркам тлабохийташ, грамматически бокъонаш в1аши юсташ бе беза ший болх. Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш ломаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду. Пхелаг1ча классе доладу грамматически дакъа – морфологи ломае, из болх д1ахьо ялхлаг1чеи ворх1лаг1чеи классашка. Из раздел я къамаьла доакъоох кхетам луш, хьалха царех ломадаьр к1оаргдеш, шердеш. Къамаьла доакъош ломадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Дешархой къамаьла культура лакхъяри ломадаьчун навикаш дег1айоалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашъярца. Упражненеша новкъостал ду ломаяь бокъонаш члоаг1ье, орфографически а пунктуационни говзал члоаг1ье, грамматически материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаъл шаърдеш дешархой теркам тлабахийта беза хьехархочо сочиненеш, изложенеш язъяра,говзамеча текста тохкам бе лoмабара. Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца лoмаде деза хьехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт б1аьхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаъл деча хана а йoазув деш а г1алаташ дергдоацаш. Х1ара уроках, кердачох хоам беш, хьалха лoмадаър дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха лoмадаьчунца бувзам а беш. Х1ара классе шу д1адолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха лoмадаър кердадаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаъл шаърдара болх бизза д1абахьа беза. Г1алг1ай мотт хьехара г1улакх доагг1ача тайпара хьехархочо д1ахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш лoмабеча кхыча къамий метай бокъонаш йовза атта хургда.

3 классе дешара урока календарни тематически план (68 с.)

№ ар г1.	Урока тема	Сахь.	Ха			Ц1.болх
			лерх1а	йола		
	І четверть <i>Ахкеи гуйреи</i>					
1	Яндиев Дж. «Дешархошка»	1				
2	Муталиев Хь-Б. « Цхьoалаг1ча сентябре».	1				
3	Осмиев Хь. «Хьехархо».	1				

4	Льянов М. «1арамхий йтсте».	1				
5	Осмиев Хь. «Ахкан бийса», Гагиев Г. «Дог1а халхадувл», Ушинский К. «Маьлха з1анараш».	1				
6	Боков А. «Хьунаг1а».	1				
7	Хамхоев А. «Гуйра», «Гуйра».	1				
8	«Маькхах дола дош».	1				
9	Классал арахьа дешар. Оакхарех дола фаьлгаш.	1				
10	Осмиев Хь. «Ялата хам»,	1				
11	Чакхкиев С. «Са юрт».	1				
	<i>1алам лорадар – Даьхе лораяр да.</i>					
12	Пришвин М. «Дагадоаг1арех», Гагиев Г. «Га д1аег1ай Мусас».	1				
13	Хашагульгов 1. «Лийга б1ийг».	1				
14	Плиев М-С. «Даьра чов»,	1				
15	Хашагульгов 1. «Лом».	1				
16	Саракаев Хь. «Борзик».	1				
17	Даурбеков Б. «Хьазилгаш лувца циск».	1				
18	Хашагульгов 1. «Сувсакъ», «Б1арзадахка»	1				
	2 четверть					
19	Классал арахьа дешар «Сагах, цун гоазалах дола фаьлгаш».	1				
	<i>Берий вахар</i>					
20	Котиева Н. «Берашка», Солоухин В. «Вай берал».	1				
21	Гагиев Г. «Эздел».	1				
22	Осмиев Хь. «Д1аяха ха», Костоев 1. «Харцой нийсхой».	1				
23	Чантиев А. «Х1ана вар Мурад г1айг1ане».	1				
24	«Деналг1улакхаца хьахьокх».	1				
25	Гагиев Г. «Виза кьонах».	1				
26	Классал арахьа дешар. Сакьердаме муг1араш.	1				
27	Чантиев А. «Дика оамал».	1				
28	Шадиев С. «Бурдолг».	1				
	<i>1а.</i>					

29	Арчаков Т. «Бераш 1анна г1аддахад», Осмиев Хь. «Лоа делх»,	1				
30	Ушинский К. «Биъ дагалоаттам».	1				
31	Фаьлг. «1ани ахкани хина къовсам».	1				
32	Хашагульгов 1. «Керда шу», Арчаков Т. «1а».	1				
	III четвърть.					
33	Костоев 1. «Берза 1азал».	1				
34	Фаьлг «Хьуна оакхарий къамаьлаш», Баратынский «1ан сурташ».	1				
35	Классал арахьа дешар. Берех дола дувцараш.	1				
	Гулакх, эзел – доттаг1ий ба.					
36	Гагиев Г. «Виза к1ант», Сулаев М. «Ца вовза доттаг1а».	1				
37	Гагиев Г. «Ахьмади Махьмади», Плиев М.-С. «Нийса язде 1омавелча».	1				
38	Костоев 1. «Даь хьехамаш», Озиев С. «Нахацара г1улакх».	1				
39	Гагиев Г. «Мишта яа еза маькх».	1				
	Дай мехка яхь йола к1антий.					
40	«Арг1а т1ехьашка хинна т1ом», Муталиев Хь. «1919 шу Экажкъонгий - Юрта».	1				
41	Классал арахьа дешар. Даьхенах йола байташ.	1				
42	Зязиков Б. «Дего гешт дергдацар».	1				
43	Шадиев С. «Кавказа турпал – Тутаева Аьсет».	1				
44	«Иштта т1ом бора вежараша».	1				
45	Шадиев С. «Осканов Суламбек – халкъа тешаме во1», «Ц1авенав тха лоалахо» Арчаков С.	1				
	Вай ноаноех лаьца.					
46	«Наьна кулг» шира дувцар, Мякиев А. «Наьна бийса».	1				
	Б1аьсти.					
47	Бианки В. «Март», «Оалхазараш ц1адаьхкад».	1				
48	Шадиев С. «Ялат д1аде доладир», Осмиев Хь. «Б1аьсти».	1				
49	Классал арахьа дешар. Оалхазараш дола фаьлгаш.	1				
50	Яндиев Дж. «Балха 1уйре», фаьлг «Доттаг1ий».	1				

51	Фаьлг «Беши карти», Осмиев Хь. «Дог1а».	1				
	<i>Халкъа багахбуцам.</i>					
52	Мальсагов А. «Кицаш», «Мишта кхетаду вай кицаш».	1				
53	«Ховли-довзалеш», «Тхьуж - илли».	1				
	<i>IVчетверть</i>					
54	Дахкильгов И. «Бийдолгаш».	1				
55	Классал арахъа дешар. 1аламах дола дувцараш.	1				
56	Фаьлг «Къажкъайг».	1				
57	Фаьлг «Пхъагало парг1атдаьха оакхарий».	1				
58	Фаьлг «Борзи 1аьхари».	1				
59	Фаьлг «Газеи цун б1ийгии», «Хъаькъал теннад».	2				
60						
61	Фаьлг «Са ги боаг1аргба хьо», «Мишта 1еxadaьд цогало оакхарий».	1				
62	Фаьлг «Борзи, цогали,пхъагали».	1				
63	Фаьлг «Котам».	1				
64	Фаьлг «Дог – майра пхъагал».	1				
65	Фаьлг «Пхьиди дахкеи», «Борг1али цогали», «Хьунсаг».	2				
66						
	<i>Шира дувцараш.</i>					
67	«Тускар ч1оаг1а делахъ», «Ц1а дехад».	1				
68-	«Лом – лом да», «Гий», «Миста бод биача тоалургвар».	1				